

DANSK KRONIK

Betænkning om konfiskation (nr. 355/1964).

Som nævnt i sidste nummer af tidsskriftet afgav straffelovrådet i august måned 1964 betænkning om konfiskation.

Betænkningen er omtalt af statsadvokat P. Lindegaard i Ugeskrift for Retsvæsen 1965, B s. 21 ff.

Det i betænkningen indeholdte forslag om ændring af straffelovens konfiskationsbestemmelse er nu optaget i et fremsat lovforslag om ændring i borgerlig straffelov, og der er endvidere fremsat lovforslag om ophævelse af så at sige alle særlovgivningens mange konfiskationsbestemmelser som foreslået i betænkningen.

Den gældende danske ordning er karakteriseret ved, at særlovgivningen indeholder en lang række konfiskationsbestemmelser, således at den generelle konfiskationsbestemmelse i straffelovens § 77 ikke i praksis har stor selvstændig betydning. Betænkningen indeholder oplysning om antallet af konfiskationsdomme i årene 1933—1958, og medens der f. eks. i 1958 kun idømtes konfiskation i 56 statsadvokatsager, var tallet for politisager (hvilket i praksis vil sige overtrædelser af særlovgivningen) 1152.

Denne retstilstand er i flere henseender uheldig. Særlovgivningens konfiskationsbestemmelser er oftest ganske kortfattede, og det har været tvivlsomt, i hvilket omfang anvendelsen af de enkelte bestemmelser forudsatte, at de almindelige betingelser i straffelovens § 77 var opfyldt. Endvidere har de i et ikke ubetydeligt omfang været obligatoriske, således at domstolene har været bundet til at idømme konfiskation, uanset om det i det enkelte tilfælde har været en rimelig reaktion eller ej. Endvidere er der i særlovens konfiskationsbestemmelser givet en snæver bestemmelse af de objekter, der kan konfiskeres i henhold til bestemmelserne, og det har været tvivlsomt, om man i forbindelse med overtrædelse af de pågældende love har kunnet bestemme konfiskation af andre objekter under anvendelse af den almindelige regel i straffelovens § 77.

Den væsentligste ændring, betænkningen foreslår, er *ophævelse af særlovgivningens konfiskationsbestemmelser*, således at konfiskation fremtidig i alt væsentligt skal ske efter straffelovens regler.

Da en række særlove har bestemmelser om konfiskation af „*corpus delicti*“, og man ikke har ment at kunne undvære denne konfiskationsadgang, har det i forbindelse med omlægningen været nødvendigt at foreslå udvidelse af de i straffeloven angivne konfiskationsobjekter til også at omfatte „genstande, med hensyn til hvilke der i øvrigt er begået strafbar handling“.

Det har endvidere for at kunne rumme særlovgivningen været nødvendigt at udvide *straffelovens redskabskonfiskation* til at omfatte alle „genstande, der har været brugt eller bestemt til at bruges ved en *strafbar handling*“, medens betingelsen hidtil har været forsættelig lov-

overtrædelse. Konfiskationsadgangen vil — som hidtil efter straffelovens § 77 — være fakultativ, men herudover har straffelovrådet fundet det ønskeligt, at der i lovtæksten gives udtryk for *tilbageholdenhed over for konfiskation af redskaber, produkter og corpus delicti*. Dette sker ved indføjelser af den for disse konfiskationsobjekter fælles betingelse, at konfiskation „må anses for påkrævet for at forebygge yderligere lovovertrædelser“.

Af samme grund som anført vedrørende udvidelserne af straffelovens regel med hensyn til corpus delicti og redskaber — ønsket om at overflødiggøre særlovgivningens konfiskationsbestemmelser — har man foreslået en udvidelse af den hidtidige regel om konfiskation af i sig selv farlige genstande i § 77, stk. 1, nr. 2 („bestemt til at tjene et forbryderisk formål, når deres inddragelse af hensyn til retssikkerheden findes fornøden“). Bestemmelsen skilles under hensyn til sin karakter af en politiforskrift, hvis anvendelse ikke forudsætter en allerede begået strafbar handling, ud som en selvstændig paragraf. Samtidig udvides den til at omfatte genstande, der ikke i sig selv er farlige, men „på grund af deres beskaffenhed i forbindelse med andre foreliggende omstændigheder må befrygtes at ville blive brugt ved en strafbar handling, for så vidt det må anses for påkrævet for at forebygge den strafbare handling“. I betænkningen peges på, at man ved den valgte formulering får mulighed for efter denne bestemmelse at konfiskere varer, der ikke opfylder levnedsmiddellovgivningens sundhedskrav eller kvalitetskrav i øvrigt. — Bestemmelsen har herved i realiteten fuldstændig skiftet karakter fra at være en i hvert fald efter sit ordvalg snæver regel om konfiskation af egentligt farlige genstande til nu at blive en central konfiskationsregel med vidt anvendelsesområde. Ud fra et teoretisk synspunkt kan denne brede formulering af præventionsbestemmelsen måske forekomme uheldig. Det må imidlertid erindres, at også denne bestemmelse er fakultativ, og der er næppe grund til at antage, at domstolene vil anvende bestemmelsen til at statuere præventionskonfiskation, der ikke har forbindelse med en konstateret strafbar handling, i videre omfang end hidtil.

Straffelovens konfiskationssystem er herudover på forskellig måde blevet gjort til et mere smidigt reaktionsmiddel. Det er således udtrykkeligt fastsat, at der ved udbyttet kan bestemmes også *delvis konfiskation*, og at man *i stedet for genstandskonfiskation* (redskaber, produkter og corpus delicti) kan konfiskere et beløb svarende til genstandenes fulde eller delvise værdi eller træffe bestemmelse om foranstaltninger vedrørende genstandene til forebyggelse af yderligere lovovertrædelser.

Endvidere er der i en særlig paragraf i forslaget givet udtømmende regler om, *mod hvem konfiskationskrav kan rettes*. For så vidt angår udbyttekonfiskation indeholder den gældende regel ingen bestemmelse om, hvem konfiskationsansvaret påhviler. I tilfælde, hvor udbyttet er tilfaldet en anden end den strafskyldige (der f. eks. kan have handlet

på et selskabs vegne), har hovedreglen hidtil i praksis været at statuere solidarisk hæftelse for lovovertræderen og den, på hvis vegne han har handlet. I forslaget er det derimod fastsat, at udbyttekonfiskation alene kan ske „hos den, hvem *udbyttet er tilfaldet umiddelbart ved den strafbare handling*“.

Med hensyn til konfiskation af genstande opretholder forslaget i realiteten straffelovens hidtidige princip, hvorefter konfiskationen kun kan ske, for så vidt genstanden tilhører nogen for gerningen ansvarlig. Der fastsættes dog nu den udvidelse, at konfiskation også kan ske hos den, *på hvis vegne lovovertræderen har handlet*. Det har hidtil med hensyn til flertallet af særlovene været tvivlsomt, om der kunne statures konfiskation af genstande, der tilhørte andre end den for overtrædelsen ansvarlige; straffelovrådet giver i bemærkningerne udtryk for, at man må fastholde kravet om ejerforholdet også med hensyn til særlovsovertrædelser. Når konfiskation, som det ofte er tilfældet, har en overvejende pønål karakter, bør det for strafansvar gældende personalitetsprincip respekteres.

Det er ikke i de gældende regler afgjort, hvorledes muligheden for gennemførelse af en genstandskonfiskation er, *når den pågældende genstand efter den strafbare handling foretages er overdraget til en anden* (eller en anden i øvrigt er indrømmet rettigheder over genstanden). Denne uklarhed er i forslaget bragt ud af verden med en regel om, at det overdragne eller dets værdi kan konfiskeres hos erhververen, såfremt denne var bekendt med det overdragnes forbindelse med den strafbare handling, eller har udvist grov uagtsomhed i denne henseende, eller hvis overdragelsen er sket som gave.

Det fremgår af bemærkningerne, at straffelovrådet er opmærksomt på, at man med denne formulering er gået væsentligt ud over, hvad der er bestemmelsens egentlige hensigt, nemlig at ramme erhververen i tilfælde, hvor han har *vidst*, at overdragelsen er sket *for at sikre genstanden mod konfiskation*. Den udvidede formulering forsvares med, at en adækvat udformet regel ville indeholde et dobbelt sæt subjektive betingelser, hvis fastlæggelse ville frembyde betydelige bevisvanskeligheder, og at reglen derfor næppe ville blive tilstrækkelig effektiv.

Medens det i den gældende regel hedder, at udbytte kun kan konfiskeres, „for så vidt ingen kan gøre retsligt krav derpå“ (hvorved forstås ikke alene vindikationskrav, men også erstatningskrav), er der ingen tilsvarende begrænsning i forslaget. Det er imidlertid klart, at i de tilfælde, hvor der forud for dommen er betalt erstatning, er udbyttet tilsvarende formindsket, og ændringen indebærer derfor i realiteten blot, at udbyttekonfiskation nu kan idømmes i tilfælde, hvor det må antages, at et erstatningskrav er opstået i anledning af den strafbare handling, men hvor den berettigede har givet afkald på kravet, endnu ikke har gjort det gældende, eller ikke har kunnet findes.

I en særlig bestemmelse er det fastsat, at den, der senere melder sig med et erstatningskrav, kan få dette fyldestgjort af det konfiskerede

udbytte (samt undtagelsesvis af det ved genstandskonfiskation indkomne). Har den dømte betalt den forurettede erstatning efter dommen, nedsættes konfiskationsbeløbet i de samme tilfælde tilsvarende.

Konfiskationsbetænkningen indeholder en klar gennemgang af de utallige problemer, konfiskationsområdet byder på. Det er utvivlsomt, at betænkningen såvel gennem sin analyse af den hidtidige udvikling, som ved bemærkningerne om intentionerne bag de foreslåede bestemmelser, vil blive af stor praktisk betydning ved bedømmelsen af fremtidige konfiskationssager.

Også den i selve forslaget indeholdte retstekniske ændring, hvorefter også konfiskation i forbindelse med særlovsovertrædelser skal bedømmes efter straffelovens udbyggede konfiskationsbestemmelser, må betragtes som et meget væsentligt resultat. Den udbygning af straffelovens konfiskationsbestemmelser, der har været en nødvendig følge af omlægningen, kan — måske med undtagelse af den særlige præventionskonfiskationsregel — ikke give anledning til betænkelighed.

Den udbygning af straffelovens konfiskationsbestemmelser, der herudover foreslås, vedrører i det væsentlige spørgsmålet, mod hvem konfiskationskrav kan rettes, og fastlæggelsen af klare regler herom er i sig selv af betydning. Yderligere må den tilbageholdenhed, der udtrykkeligt vises over for konfiskation hos andre end den, der har opnået fordel af overtrædelsen, hilses med tilfredshed. Dog kan den af retstekniske hensyn motiverede noget brede adgang til konfiskation hos personer, der gennem omsætningen har erhvervet udbyttet eller genstanden efter den strafbare handlings begåelse, give anledning til betænkelighed. Under forudsætning af, at dobbeltkonfiskation — som forudsat af straffelovrådet — undgås, således at domstolene må vælge mellem enten konfiskation hos erhververen eller (værdi)konfiskation hos lovovertræderen, kan det dog forudses, at konfiskationen vil blive sat ind over for lovovertræderen, der har fået fuld modydelse fra erhververen. I praksis vil reglen derfor formentlig ikke føre til urimelige resultater.

Som nævnt bliver konfiskation nu i alle tilfælde fakultativ, og det overlades derfor til domstolene at bestemme, hvilken betydning denne reaktionsform fremtidig skal få inden for det samlede reaktionssystem. Konfiskation spiller ikke nu nogen rolle over for straffelovsovertrædelser, og kan formentlig allerede på grund af de almindelige berigelsesforbryderes økonomiske forhold aldrig komme til at spille nogen rolle her.

Sit praktiske virke har konfiskationsreglerne inden for den erhvervsregulerende lovgivning. At det på dette område er af værdi at arbejde med konfiskationsregler ved siden af bøderegerne beror vel på, at virksomhederne særligt kan frygte ansvarsregler, der ikke i samme grad som bøderegerne tager hensyn til „betalingsevnen“. Såfremt det

er rigtigt, at begrundelsen for konfiskationsreglerne skal søges i den særlige præventive betydning af denne reaktionsforms mere uafvendelige karakter, kan det synes uheldigt nu at gå over til et system, hvor konfiskationen altid er fakultativ, og der samtidig overalt bliver adgang til delvis konfiskation. Disse lempelser behøver dog ikke at berøve konfiskationsansvaret dets særlige præventive virkning under forudsætning af, at man ved den lempeligere udmåling lægger hovedvægten på at tilstræbe en rimelig proportionalitet mellem overtrædelsens omfang og det økonomiske tilsvær, medens reaktionens fremtidige virkning for lovovertræderen forbliver en sekundær faktor.

Lovforslag om ændring i borgerlig straffelov (Konfiskation, fuldbyrdelse af frihedsstraf m. v.) og

Lovforslag om ændringer i forskellige lovbestemmelser om straf, konfiskation m. v.

Ændringsforslaget vedrørende straffeloven indeholder — ud over de ovenfor omtalte konfiskationsbestemmelser — en modernisering af straffuldbyrdesreglerne og en lang række forslag om formuleringsmæssige ajourføringer og mindre væsentlige realitetsændringer af straffelovsparagraffer. Forslaget, der berører over et halvt hundrede af straffelovens bestemmelser, vil blive omtalt i næste nummer af tidskriftet. Det påregnes, at loven vedtages i indeværende folketingssamling.

Det andet lovforslag om ændringer i særlovgivningens strafferetlige og straffeprocessuelle bestemmelser er endnu mere omfattende, for så vidt som der foreslås ændringer i ikke mindre end 120 forskellige love. Også dette forslag vil blive nærmere omtalt i næste nummer.

H. H. Brydensholt.

SVENSK KRÖNIKA

Sedan arbetet med brottsbalken och dess följdförfattningar avslutats, har takten i lagstiftningen på straffrättsens område naturligt nog något minskat. Reformverksamheten har dock ej avstannat. Närmast i tur för en revision står institutet *villkorlig frigivning*. Inom justitiedepartementet har utarbetats förslag till en ganska långtgående reform av detta institut. Förslaget innebär i huvudsak att den obligatoriska formen av villkorlig frigivning slopas och att utrymmet för fakultativ villkorlig frigivning vidgas. Sådan frigivning skall enligt förslaget kunna meddelas efter halva strafftiden i stället för som nu efter två tredjedelar därav och vidare skall minimitiden sänkas från fyra till tre månader. Även i fråga om prøvotidens längd föreslås ändrade bestämmelser. Enligt dessa skall prøvotidens längd bestämmas i anslutning till frigivningen inom en given ram, nämligen minst ett och högst tre år eller, om straffåterstoden överstiger tre år, högst fem år. Reformförslaget, som har sänts ut på remiss till vissa myndigheter och sammanslutningar, har i främsta rummet motiverats av rent kriminalpolitiska skäl men ingår samtidigt som ett led i strävandena att på detta område åstadkomma större rättsenhet inom Norden. Frågan härom har nyligen upptagits på Nordiska straffrättskommitténs program.

Utredningen angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten har avlämnat ett betänkande med titeln *Aktion mot ungdomsbrott* (SOU 1964:58) och därmed slutfört sitt uppdrag. Syftet med den tänkta försöksverksamheten har varit att förstärka de kriminalpolitiska resurserna inom ett försöksområde, varigenom man skulle kunna tillämpa det gällande reaktionssystemet i enlighet med lagstiftarens intentioner. Utredningen har icke funnit det möjligt att på utredningsstadiet föreslå en viss stad som försöksort och där ange en fixerad plan för en försöksverksamhet. Dess förslag innefattar i stället en modell till försöksverksamhet i en stad med 50.000—80.000 invånare. Även om vissa projekt mot ungdomsbrottslighet har förekommit utomlands, främst i USA, är det svenska försöket att anse som unikt. I betänkandet företas en kritisk analys av de två komponenter som ingår i försöket, nämligen å ena sidan det mänskliga beteende som inryms i begreppen „brott“ och „asocialitet“ (brottskomponenten) och å andra sidan allt som kan betecknas som „samballegliga åtgärder mot brott och asocialitet“ (åtgärdskomponenten). Vad angår den senare har utredningen valt att låta barnavårdsnämnden och denna näraliggande organ, skolan, den psykiska barna- och ungdomsvården, arbetsförmedlingen, polisen, åklagarmyndigheten och skyddskonsulentorganisationen ingå i förstärkningsplanen. Enligt förslaget skall bl. a. omkring 30 socionomer, 11 psykologer, 3 psykiatrer och ett 50-tal polismän tillföras försöksorten. Den största svårigheten för utredningen har varit att lösa frågan hur försöksverksamhetens resultat skall säkerställas. För egen del menar utredningen att en vetenskaplig värdering av försöksresultaten är möjlig att genomföra. Den föreslagna mätningmetoden innebär i korthet att man söker fastslå huruvida försöksortens

statistiska serier skiljer sig från ett antal kontrollstäders. Härvid förutsätts bl. a. att om kraven på signifikans enligt vanliga statistiska metoder icke blir uppfyllda andra tolkningsmetoder kan komma i fråga. Försöket skall enligt förslaget planläggas och genomföras i tre etapper. För förberedande arbete beräknas en tid av två år. Därefter skall den egentliga försökstiden omfatta fem år och slutligen anslås ett år för slutredovisning av försöksverksamhetens resultat. Hela försöksperioden kommer sålunda att uppgå till åtta år. Försöksverksamheten kommer självfallet att bli mycket kostnadskrävande. Utredningen beräknar den sammanlagda kostnaden till 42 miljoner kronor, varav 30 miljoner kronor belöper på de fem försöksåren. Utredningens betänkande är nu föremål för remissbehandling.

Sedan något år tillbaka pågår i Sverige en mycket livlig offentlig debatt i *abortfrågan*. I början av mars detta år tillsatte justitieminister Kling en tidigare bebadad utredning med uppdrag att undersöka abortlagens tillämpning och därmed sammanhängande spörsmål samt göra en allmän översyn av abortlagstiftningen. Utredningen syftar bl. a. till en ytterligare liberalisering av abortlagstiftningen i den riktningen att kvinnans egen inställning i abortsituation skall tillmätas ökad betydelse. I direktiven för utredningen diskuteras olika vägar att gå fram på. En av dessa skulle innebära att kvinnan i princip får rätt att under ett mycket tidigt graviditetsstadium själv bestämma om hon vill föda det väntade barnet. Det utsåges emellertid att utredningen är oförhindrad att pröva också andra lösningar än de i direktiven antydda.

Till ordförande i den nya abortutredningen har utsetts arbetsdomstolens ordförande, justitierådet *Bengt Hult*.

Strax innan utredningen tillsattes, fick abortfrågan en särskild tillspetsning. Det kom nämligen fram att svenska kvinnor företagit resor till Polen och fått abort där. Med anledning härav inleddes på ett par orter i landet förundersökning. Denna riktade sig närmast mot personer som förmedlat sådana resor. Åtgärden väckte enorm kritik i pressen. Omständigheterna var också sådana att det fanns anledning anta, att kvinnorna själva och de som förmedlat resorna eller skapat erforderlig kontakt med läkare i Polen därvid handlat i god tro, eftersom en friare abortlagstiftning gäller i Polen. Med hänsyn till att de sålunda svävat i rättsvillfarelse ansåg regeringen att det sällan använda rättsinstitutet *abolition* här skulle komma till användning och beslöt att personer, vilka före den 26 februari 1965 förövat eller medverkat till straffbelagda gärningar genom att havandeskap avbrutits utom riket, skulle vara fria från åtal för dessa gärningar. I en kommentar till beslutet framhölls från regeringens sida att den som fr. o. m. nämnda dag företar sådana aborter som det gällde eller förmedlar dem icke kan åberopa att han eller hon varit i god tro.

De inträffade händelserna återspeglas i direktiven för abortutredningen. Vid tillkomsten av brottsbalken övervägdes att slopa *kriminaliseringen av fosterfördrivning* beträffande kvinnan själv. Så skedde ej men det förutsattes att frågan i fortsättningen skulle följas med upp-

märksamhet. Utredningen har nu fått i uppdrag att överväga om icke straffhotet mot kvinnan kan avvaras. I detta sammanhang skall utredningen vidare gå in på frågan om den straffrättsliga behandlingen av abortingrepp som företas utom riket på kvinnor som är svenska medborgare eller har hemvist i Sverige.

Under hänvisning till de s. k. abortresorna till Polen framställdes i riksdagen en interpellation om *svensk strafflags tillämplighet i rummet*. Interpellanten menade att den reglering av denna fråga som skett i brottsbalken föranleder stor osäkerhet hos allmänheten om vilka i Sverige förbjudna gärningar som kan bestraffas om de begås utomlands. Brottsbalken har i detta avseende icke medfört någonting principiellt nytt. Sedan gammalt gäller nämligen i Sverige att svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige, som har begått brott utomlands, skall dömas efter svensk lag och vid svensk domstol. Generella bestämmelser om vilka gärningar eller typer av gärningar som bedöms vara brott enligt svensk rätt, även när de begås utomlands, finns emellertid icke utan avgörandet tillkommer i sista hand domstolarna. Denna ordning kan givetvis innebära vissa olägenheter. Justitieminister Kling framhöll i sitt svar på interpellationen att dessa bör kunna nedbringas under det fortsatta lagstiftningsarbetet. Han syftade härvid bl. a. på en planerad lagstiftning om trafikbrott utom riket. Interpellanten riktade också kritik mot det förhållandet att en svensk medborgare eller i Sverige bosatt utlänning kan straffas för en utomlands begången gärning, även om denna ej är straffbar enligt lagen i gärningsorten. Något krav på dubbel straffbarhet har nämligen inte uppställts i brottsbalken för detta fall. För att åtal skall kunna ske fordras emellertid särskilt förordnande av Kungl. Maj:t eller i vissa fall av riksåklagaren. Denna åtalsprövning är diskretionär och det har förutsatts att bl. a. det förhållandet att gärningen ej varit straffbar i gärningsorten skall kunna beaktas.

Från bestämmelsen om den särskilda åtalsprövningen finns flera undantag. Ett av dessa gäller det fallet att brottet förövat av svensk medborgare mot *svenskt intresse*. Innebörden av detta begrepp kom också upp till diskussion i samband med abortresorna till Polen. Riksåklagaren hävdade som sin uppfattning att fosterfördrivning på svensk kvinna är att anse som ett brott mot svenskt intresse. Riktigheten av denna tolkning har ifrågasatts. I ett äldre rättsfall (SvJT 1936 rf s. 71) har spörsmålet besvarats nekande.

Justitierådet *Bengt Hult* har förordnats till ordförande i den nyinrättade kriminalvårdsnämnden. Ordförande i ungdomsfängelsenämnden och interneringsnämnden är liksom tidigare justitierådet *Sven Romanus* respektive justitierådet *Halvar Lech*.

Holger Romander.